
Margerita J. BANIČ*

PРАВNA UREDITEV TRGOVINE Z LJUDMI V SLOVENIJI: IZZIVI V ČASU VOJNE V UKRAJINI**

Povzetek. Članek analizira pravno ureditev trgovine z ljudmi v Sloveniji ter posebne izzive pojava v času ukrajinske vojne. Žrtve trgovine z ljudmi so prevarane na podlagi obljub o izboljšanju socialnega položaja, nato pa ujete v začaranem krogu fizičnega, psihološkega ter ekonomskega nasilja. Trgovina z ljudmi v svetovnem merilu velja za izredno dobičkonosno kriminalno aktivnost, hkrati pa pomeni hudo kršitev človekovih pravic in svoboščin. V časih nemirov v Evropi je za uspešen boj proti trgovini z ljudmi na slovenskih tleh izrednega pomena ozaveščanje strokovne in splošne javnosti o elementih pojava.

Ključni pojmi: trgovina z ljudmi, moderno suženjstvo, žrtve trgovine z ljudmi, ekonomsko nasilje, pregon trgovcev z ljudmi, človekove pravice, izkoriščanje.

UVOD

Fenomen trgovine z ljudmi v sociološkem pojmovanju zajema razne oblike novodobnega suženjstva ter je dandanes med najdonosnejšimi posli organiziranega kriminala na svetu (Aronowitz, Koning 2014). Temeljna značilnost – poleg hudih kršitev človekovih pravic – je način novačenja, pri katerem so žrtve običajno prevarane na podlagi obljub trgovcev za izboljšanje socialnega položaja, nato pa izpostavljene verbalnim in fizičnim grožnjam, nasilju in zlorabi moči nad njimi, saj izkoriščevalskih del in ravnanj zaradi strahu ne morejo zavriniti (Stanič 2023). Žrtve trgovine z ljudmi tudi niso vedno skrite v temnih prostorih, daleč od oči javnosti, ampak jih trgovci prevažajo iz ene države v drugo, tudi po večkrat, celo z javnim prevozom (z avtobusi, vlaki, letali); včasih potrebujejo zdravniško pomoč, v nekaterih primerih so rešene ženske sprejete v varne hiše skupaj z žrtvami družinskega nasilja (glej Watson in Silkstone 2006).

* Dr. Margerita J. Banič, asistentka z doktoratom, Evropska pravna fakulteta Nove Univerze, Slovenija, e-pošta: margerita.banic@epf.nova-uni.si.

** Pregledni znanstveni članek.
DOI: 10.51936/tip.61.2.531

Moderno suženjstvo se razlikuje od »starih« sužnjelastniških oblik ravno po osnovni biti človeškega dostojanstva – človek je v sodobnem pravu pojmovan kot oseba in v nobeni določbi kot stvar; v praksah kriminalnega podzemlja pa trgovci s svojimi žrtvami ravnavajo še veliko slabše kot s predmeti (glej Srikantiah 2007). Trgovci z ljudmi so posamezniki, ki se skozi skupni interes pridobivanja zaslužka prek izkoriščanja svojih žrtev združujejo v organizirane kriminalne združbe, ki žrtve novačijo, transportirajo ter nato na ciljni lokaciji izkoriščajo. Takšno izkoriščanje lahko traja več let, za posamezne žrtve tudi vse življenje.

Današnji migracijski tokovi z vzhoda predstavljajo dodatno priložnost za trgovce, ob tem pa nevarnost za prebegle osebe, ki so potencialne žrtve trgovine z ljudmi (glej Čurin 2006). Članek z uporabo analitične metode analizira slovensko zakonodajo in sodno prakso v času vojne v Ukrajini ter problematiko pregona trgovcev z ljudmi v Sloveniji. V nemirnih časih se države članice osredotočajo na izzive, ki so zanje prednostni in zgolj odziv na izredno stanje v Ukrajini, zato obstoji nevarnost povečanja kriminalnih aktivnosti na področju trgovine z ljudmi (glej Prezelj 2001). Prvi del članka se nanaša na aktualno zakonodajo in sodno prakso obravnavanega področja, ob tem pa podaja vpogled v izzive pregona in preiskave na področju trgovine z ljudmi v Sloveniji. Pri pregonu in preiskavi, prav tako pri obsodbah storilcev pred kazenskim sodiščem, se pojavlja vprašanje zadostnega poznavanja elementov in znakov za prepoznavo pojava (ter kaznivega dejanja trgovine z ljudmi). Ali je kaznivih dejanj znatno več, pa jih v slovenski družbi ne zaznamo, saj spregledamo znake za prepoznavanje pojava? Ali bi bilo v primeru večje ozaveščenosti državljanov posledično več prijav suma kaznivih dejanj, povezanih s trgovino z ljudmi, in bi na ta način bolj aktivno (kot družba) delovali v boju proti pojavu in nenazadnje iz kriminalne mreže rešili več žrtev? Drugi del članka odpira razpravo o vplivih vojne v Ukrajini na pojav trgovine z ljudmi v Sloveniji, ob tem pa analizira vzroke za zmanjšano stopnjo odkritih kaznivih dejanj trgovine z ljudmi v času migracijskih tokov z vzhoda. Sklepni del članka podaja odgovore na zastavljena vprašanja ter spodbuja nadaljnjo razpravo o obravnavani tematiki.

PРАВNA UREDITEV TRGOVINE Z LJUDMI V SLOVENIJI

Mednarodni predpisi, ki so skozi zgodovino urejali nedopustnost določenih oblik podrejenosti, se podrobneje razvijajo šele v zadnjih stoletjih, največ v prejšnjem. Najhujša oblika podrejenosti, torej suženjstvo, je bilo sprejemljivo veliko dlje, kot je do danes prepovedano. Eden prvih pomembnejših dokumentov na tem področju je zagotovo Konvencija o suženjstvu, ki jo je ratificirala Kraljevina Jugoslavija. Konvencija v prvem členu definira »suženjstvo« kot »stanje ali položaj osebe, nad katero se izvajajo vse ali del pravic, ki izvirajo iz lastnine«. Federativna ljudska republika Jugoslavija je kmalu zatem ratificirala Konvencijo za preprečevanje in odpravljanje trgovine z osebami in izkoriščanja prostituiranja drugih. Od držav podpisnic ta zahteva kaznovanje vsakogar, ki z namenom zadovoljevanja potreb drugega pridobiva osebe za prostitucijo, pa čeprav

ob njihovem soglasju, izkorišča prostitucijo drugih oseb, ter vsakogar, ki ima ali financira bordel ter dopušča ali daje v najem zgradbo z namenom prostituiranja drugih (Čurin 2006).

Neenotno terminološko pojmovanje na področju odkrivanja pregona trgovine z ljudmi v mednarodnem prostoru lahko v stroki povzroči komunikacijski šum in s tem težave pri sodelovanju med državami v boju proti tako dobro organiziranim kriminalnim strukturam. V preteklem desetletju je globalizacija močno olajšala pretok ljudi, kapitala in poslov prek državnih meja, zato je tesno meddržavno sodelovanje nujno potrebno za pregon storilcev. Palermski protokol, ki dopolnjuje Konvencijo Združenih narodov o boju proti mednarodnemu organiziranemu kriminalu, trgovino z ljudmi opredeljuje kot: »novačenje, prevoz, premestitev, dajanje zatočišča ali sprejemanje oseb zaradi izkoriščanja z grožnjo, uporabo sile ali drugimi oblikami prisile, ugrabitvijo, goljufijo, prevaro, zlorabo pooblastil ali ranljivosti ali dajanjem ali prejemanjem plačil ali koristi, da se doseže soglasje osebe, ki ima nadzor nad drugo osebo. Izkoriščanje vključuje vsaj izkoriščanje prostitucije ali drugih oblik spolne zlorabe oseb, njihovo prisilno delo ali storitve, suženjstvo ali podobna stanja, služabništvo ali odstranitev organov«. Države članice so v svojih pravnih redih, predvsem pa v kazenski zakonodaji terminološko usklajevale trgovino z ljudmi tudi na podlagi uradne definicije Palermskega protokola, ki temelji na izkoriščanju (Heinrich 2010); Slovenija je svojo definicijo kaznivega dejanja trgovine z ljudmi v 113. členu dopolnjevala skladno s trendi v mednarodnem prostoru, vendar pa ključni rezultat dobre zakonodaje prinese njena implementacija v praksi. Letno število obsodb pred slovenskimi kazenskimi sodišči je namreč prenizko, da bi lahko pravno ureditev tega področja pohvalili. Palermski protokol nadalje poudarja, da se privolitev žrtve trgovine z ljudmi v nameravano izkoriščanje ne bo upoštevala, če so bili za takšno privolitev uporabljeni katerikoli načini iz prejšnjega odstavka. Prav tako Palermski protokol omenja trgovino z ljudmi v primeru, ko je žrtev otrok. Pravi, da se »zbiranje, prevoz, premestitev, dajanje zatočišča ali sprejem otrok z namenom izkoriščanja štejejo za trgovino z ljudmi, četudi ne zajemajo nobenega od načinov«, ki so v protokolu opredeljeni pod trgovino z ljudmi z odraslimi osebami. S tem določilom gre razumeti, da se želi bolje zaščititi pravice otrok (glej O'Connell Davidson 2013).

Dejavnost trgovine z ljudmi je – tako kot v mednarodnem prostoru – kazniva tudi v slovenski zakonodaji. Osnovna oblika kaznivega dejanja trgovine z ljudmi je opredeljena v prvem odstavku 113. člena KZ-1, za storilca je določena kazen zapora do desetih let (KZ-1, Ur. l. RS, št. 16/2023), kar bi se glede na okrutnost samega ravnanja z žrtvijo ter stopnje kršitev človekovih pravic in svoboščin s strani trgovcev lahko štelo za milo sankcijo. V istem členu je nedavna sprememba zakonika (KZ-1, Ur. l. RS, št. 54/2015) v četrtem odstavku omogočila tudi sankcioniranje uporabnika storitev trgovine z ljudmi, ki se kaznuje s sankcijo do treh let zapora, v kolikor je vedel, da je uporabljal storitve žrtve trgovine z ljudmi. Ta sprememba je za Slovenijo pomembna ravno zaradi osnovnega ekonomskega

načela ponudbe in povpraševanja, saj v kolikor storilci ne bi naročali storitev prostitucije v Sloveniji, tudi kriminalno podzemlje ne bi imelo finančnih koristi od deklet, ki se prostituirajo. Na ta način se z ozaveščanjem in izobraževanju dečkov ter moških lahko na družbeni ravni vzbudi zavest o zavržnosti zlorabe telesa ter »kupovanja« spolnega užitka na črnem trgu (glej Peršak 2012).

Iskanje »zaslužene kazni« ni vedno zgolj matematično; pri trgovini z ljudmi gre za razčlovečenje posameznika in spravlanje v podrejen položaj, kar posameznika odmakne od ustavno zagotovljene pravice »biti človek« s svojo telesno integriteto in dostojanstvom. Za tako hudo kršitev človekovih pravic bi zakonodaja s spremljajočo teorijo in prakso morala obsegati strožja merila za ugotavljanje sorazmernosti med krivdo trgovca in kaznijo za storjena dejanja zoper žrtev, odločitev o tem, kakšna je »zaslužena kazen« v posameznem primeru, pa mora nedvomno ostati na plečih sodnika (glej Ambrož 2008).

Kazenski zakonik nadalje v 112. členu prepoveduje spravlanje v suženjsko razmerje, ko pravi, da

kdor s kršitvijo pravil mednarodnega prava spravi drugega v suženjsko ali njemu podobno razmerje ali ga ima v takem razmerju, kupi, proda, izroči drugi osebi ali posreduje pri nakupu, prodaji ali izročitvi take osebe ali ščuva drugega, naj proda svojo svobodo ali svobodo osebe, ki jo preživlja ali zanjo skrbi, se kaznuje z zapornom od enega do desetih let.

Zlorabo prostitucije prepoveduje 175. člen KZ-1, ki pravi, da »kdor zaradi izkoriščanja sodeluje pri prostituciji druge osebe ali kdor s silo, grožnjo ali preslepitvijo navede, pridobi ali spodbudi drugo osebo k prostituciji, se kaznuje z zapornom od treh mesecev do petih let«. Ravno tako je pri kaznivem dejanju zlorabe prostitucije pomemben vidik obravnave oseb, ki svoje telo prostituirajo za zaslužek, saj se ne sme zgoditi, da bi se kazensko preganjalo žrtev trgovine z ljudmi. Evropska zakonodaja podaja ostra merila za obravnavo žrtev trgovine z ljudmi (kot žrtve), in ne kot storilcev, tudi če je meja med ravnanji enega in drugega deležnika lahko zaradi dolgih let izkoriščanja rahlo zabrisana (Mary et al. 2023).

Na podlagi predlogov Medresorske delovne skupine Vlade RS za boj proti trgovini z ljudmi se je s sprejemom novele kazenskega zakonika (KZ-1, Ur. l. RS, št. 54/2015) v členu 132a uzakonilo novo kaznivo dejanje prisilne sklenitve zakonske zveze ali vzpostavitve podobne skupnosti. Uzakonitev t. i. kaznivega dejanja »prisilne poroke« je sledilo Istanbulske konvenciji (Konvencija Sveta Evrope o preprečevanju nasilja nad ženskami in nasilja v družini ter o boju proti njima, 2011), ki je od držav članic zahtevala, da kot posebno kaznivo dejanje opredeli prisilno sklenitev zakonske zveze. Prvotni predlog za novi člen je predvideval sankcijo zaporne kazni do dveh let za temeljno kaznivo dejanje in triletno zaporno kazen za kvalificirano obliko kaznivega dejanja, v postopku sprejemanja in amandmiranja predloga novega člena pa se je upoštevalo dejstvo, da gre za hudo kršitev temeljnih človekovih pravic. Problematika prisilnih zakonskih zvez

in prodaje deklet za sklenitev zakonskih zvez v Sloveniji je aktualna predvsem na območju bivanja romskih skupnosti, kjer so kulturni običaji zgodnjih porok mladoletnih deklic v neskladju s slovensko nacionalno zakonodajo (glej Weber 2012); na tej podlagi se je po predlogu medresorske skupine predpisana kazen za kaznivo dejanje prisilne sklenitve zakonske zveze ali vzpostavitve podobne skupnosti dvignila na tri leta oziroma na pet let za njegovo kvalificirano obliko (glej Korošec et al. 2023).

S trgovino z ljudmi so povezane tudi določbe o kršenju temeljnih pravic delavcev iz 196. člena KZ-1, ko delodajalec zaposli osebo v nasprotju s predpisi o sklenitvi pogodbe o zaposlitvi. Vrhovno sodišče je na podlagi konkretnega primera oškodovank, ki so se za prostituiranje pri hudodelski združbi primarno odločile zaradi hude finančne stiske, ugotovilo, da sta kaznivi dejanji zlorabe prostitucije po 175. členu ter izkoriščanja delavcev po 196. členu KZ-1 v steku, kar pomeni, da so trgovci z izkoriščanjem prostitucije izpolnili tako znake enega kot tudi drugega kaznivega dejanja. Pri sociološkem razumevanju pojava trgovine z ljudmi gre razumeti, da je bistven element vseh oblik ravno izkoriščanje oseb za lastno korist, v praksi pa se za takšno izkoriščanje uporabljajo različni tipi nasilja. Iz dejanskih okoliščin mora tako tožilstvo pravilno presoditi, pod katero kaznivo dejanje (ali več) lahko subsumira obtožnico na način, da bo sodišče trgovca lahko obsodilo. Dokazovanje trgovine z ljudmi je izziv ravno zaradi prisile in psihološkega vpliva storilcev na žrtev, ki o zlorabi ne želi izpovedati, ostali dokazi pa so uničeni ali ne obstajajo (glej Dobovšek 2020).

V prvem členu Zakona o mednarodni zaščiti (ZMZ-1, 2023) so navedene določbe Direktive 2013/33/EU, ki v IV. poglavju določa, da države članice pri prenosu direktive v nacionalno pravo upoštevajo poseben položaj ranljivih oseb; ravno tako omenja Direktivo 2013/32/EU, ki v 24. členu določa, da države članice v razumnem roku ocenijo, ali prosilec potrebuje posebna procesna jamstva, v 25. členu pa določa jamstva za mladoletnike brez spremstva. Ranljive osebe s posebnimi potrebami so na podlagi 2. člena zakona tudi žrtve trgovine z ljudmi, posebno varstvo pa zakon daje mladoletnikom, ki so žrtve trgovine z ljudmi. Takšna zaščita mladoletnim osebam brez spremstva je nujna tudi za zadostitev normam Ženevske konvencije, ki zapoveduje državam dolžnost, da se mednarodna zaščita ponudi tistim posameznikom, ki je v svoji matični državi niso deležni. Za mednarodno zaščito ali azil lahko zaprosi tujec ali oseba brez državljanstva, ki meni, da je v matični državi preganjan(a) zaradi političnega prepričanja, zaradi svoje verske, rasne, narodnostne ali etnične pripadnosti, ali pa oseba, ki meni, da bi bilo ob vrnitvi v matično državo ogroženo njeno življenje ali svoboda ali bi bila izpostavljena mučenju ali nečloveškemu ravnanju. Do mednarodne zaščite je tako nesporno upravičena tudi žrtev trgovine z ljudmi, vendar mora Sektor za statusne zadeve Ministrstva za notranje zadeve odobriti prošnjo, potem ko je ugotovilo, da oseba izpolnjuje splošne pogoje za podelitev statusa begunca ali statusa subsidiarne zaščite. Postopki za žrtve na vseh področjih izkazane potrebe po pomoči v Sloveniji so kljub okviru zakonodaje še vedno

predolgi in prezahtevni. Žrtve trgovine z ljudmi v Sloveniji niso v zadostni meri spodbujene k sodelovanju v kazenskih postopkih zoper trgovce z ljudmi, in to je eden od razlogov za nižjo stopnjo obsodb; uspešna obsodba trgovca z ljudmi pa je za državo zagotovo eden pomembnejših pokazateljev uspešnosti boja proti trgovini z ljudmi (glej Farrell, DeLateur in Fahy 2016).

Za namen povečevanja števila prijav kaznivih dejanj, povezanih s trgovino z ljudmi, je potrebno prepoznavati znake pojava. V ta namen je Evropska komisija 18. oktober razglasila za evropski dan boja proti trgovini z ljudmi, in sicer s ciljem krepitev zavedanja o pojavu, pri katerem so grobo kršene človekove pravice. Organi in institucije, ki se pri svojem delovanju srečujejo s fenomenom trgovine z ljudmi, morajo zavoljo prepoznavanja pojava dobro poznati tudi njene elemente v sociološkem smislu, organi pregona in preiskave pa predvsem elemente kaznivih dejanj, povezanih s trgovino z ljudmi. Razlikovanje med kaznivim dejanjem trgovine z ljudmi (od na primer kaznivega dejanja zaposlovanja na črno) je v veliki meri odvisno od natančnosti opredelitve pojmov ob poglobljenem razumevanju kazenske zakonodaje, hkrati pa je od tega odvisna višina predpisane kazni za storilca. Predvsem je to pomembno za kvalifikacijo kaznivega dejanja pred kazenskim sodiščem, v trenutku, ko se tožilec odloča o tem, po katerem členu Kazenskega zakonika bo preganjal trgovca z ljudmi. Za odpravo pojava trgovine z ljudmi v družbi sta pravilen način obravnave storitve tovrstnih kaznivih dejanj in nato dosledno izrečena kazenska sankcija storilcu ključnega pomena (glej Broad in Muraszkiwicz 2020).

Trgovci z ljudmi, ki žrtve prevažajo iz države izvora, v kateri so žrtev novačili, skozi državo transporta pa do države cilja, kjer poteka izkoriščanje, so pogosto strokovnjaki za prevoznitvo. Njihov poklic je lahko prevažanje blaga, kot so glasbene plošče ali oblačila, lahko pa za naročnika proti plačilu ilegalno prevažajo droge; v primerih trgovine z ljudmi na podoben način na dogovorjeno destinacijo prevažajo osebe (Naim 2005). Razlika med kazenskopравниim vidikom prepovedanega prehajanja meje ali ozemlja države po 308. členu KZ-1 ter fazo transporta pri kaznivem dejanju trgovine z ljudmi po 113. členu KZ-1 je ravno v svobodi gibanja oseb v trenutku, ko so na destinacijo prepeljane. Pri ilegalnem prehodu meje so osebe brez dovoljenja za vstop prepeljane na ozemlje ilegalno, vendar so od prevoznika neodvisne in zato na destinaciji svobodne, medtem ko se za žrtve trgovine z ljudmi v državi cilja začne izkoriščanje. Proti plačilu so izročene naslednjemu trgovcu v verigi, ki nato razpolaga z njihovo osebo in na razne načine krši njihovo dostojanstvo (glej Haynes 2023).

Slovenija velja tako za »tranzitno« državo kakor tudi državo »cilja« (Peršak 2006), saj so žrtve vanjo prepeljane z namenom izkoriščanja za prostitucijo in spolne zlorabe. Vrhovno sodišče je izkoriščanje prostitucije opredelilo kot samovoljne posege v avtonomijo osebe, pri čemer je pridobivanje koristi iz naslova prostituiranja drugih oseb prepovedano. Z inkriminacijo 175. člena KZ-1 je varovana spolna samoodločba osebe, ki se prostituira, s tem pa tudi njena avtonomija v širšem smislu. Trgovci z ljudmi pogosto delujejo v hudodelskih združbah,

ki jo sestavljajo njeni člani – trgovci, ter za pridobivanje dobičkov združbe opravljajo različne naloge po načelu delitve dela (glej VSC Sodba I Kp 7854/2018). Modus operandi hudodelske združbe gre primerjalno razumeti kot protizakonito in nelegitimno obliko poslovanja gospodarske družbe s svojim vodstvom, ki skrivno deluje na črnem trgu, vsi njeni člani pa so ciljno usmerjeni v dobiček (Selinšek 2006). Trgovci tako od prostituiranja svojih žrtev prejemajo denar, v prostituiranje pa so žrtve na različne načine prisiljene. Pred sodišči je neposredne dokaze o višini premoženjske koristi posameznih članov združbe izredno težko izkazovati, saj tok denarnih sredstev ni transparenten, zato je Vrhovno sodišče v sodbi I Ips 51896/2014 z dne 22. 5. 2023 v zadevi zlorabe prostitucije zapisalo, da gre »izkustveno in razumno dopustno sklepati, da so korist pridobili vsi člani, ki delujejo iz koristoljubnih vzgibov«. V kolikor namreč želi kazensko sodišče storilce primerno kaznovati, je dolžno ugotavljati pomembna dejstva in okoliščine primera natančno in temeljito. Pomembno vprašanje, ki se v primerih odvzema premoženjske koristi trgovcu pred sodišči pojavlja, je, koliko naj mu vzame. V 75. členu KZ-1 so določeni načini odvzema premoženjske koristi, v njegovem petem odstavku pa zakonodajalec v primerih nemožnosti ugotovitve deleža dobička iz kriminalne dejavnosti posameznega člana sodišču dopušča določeno mero prostega preudarka (glej tudi ZKP, 501. člen). Sodnik je tako na podlagi izvedenih dokazov prepuščen svoji vesti, da ob upoštevanju vseh okoliščin zadeve ustrezno kaznuje obsojenega trgovca. Ta sistem za izračun višine protipravne premoženjske koristi nehote dopušča možnost napak, ko se zaradi lažnih izjav prič in neobstoja drugih konkretnih dokazov lahko pripeti, da se trgovcu, ki se je premoženjsko s prostituiranjem žrtev najbolj okoristil, odvzame najmanj. Ena od možnih zakonskih rešitev za primerno sankcioniranje trgovcev bi bila – poleg višje zagrožene zaporne kazni – tudi določitev minimalnega zneska odvzema premoženjske koristi v denarju za osebo, ki se okorišča od prostituiranja drugih.

Na območju Slovenije do prijavljanja kaznivih dejanj s področja prostitucije ter trgovine z ljudmi prihaja redko. Pri odkrivanju tovrstnih kaznivih dejanj je potrebna velika mera samoiniciativnosti oseb, ki prihajajo v stik s potencialnimi žrtvami. Žrtve kazniva dejanja trgovine z ljudmi izredno redko naznanijo policiji, zato odkrivanje znakov trgovine z ljudmi zahteva večjo ozaveščenost splošne javnosti ter višjo stopnjo proaktivnosti dela policije (Meško 2002).

VPLIVI VOJNE V UKRAJINI NA POJAV TRGOVINE Z LJUDMI

Palermski protokol je namenjen pregonu kaznivih dejanj trgovine z ljudmi, zaščiti žrtev in pomoči le-tem pri varni vrnitvi v matično domovino ter ozaveščenju javnosti o negativnih posledicah tega pojava. Dokument zajema navedena področja pod pogojem obstoja nadnacionalnih dejavnosti in vključenosti za ta namen organiziranih mednarodnih kriminalnih združb. Ob tem se poraja vprašanje, ali ga je mogoče upoštevati oziroma uporabljati za trgovino z ljudmi v okviru nacionalnih meja oziroma v eni sami državi in ali velja izključno, kadar se s to kriminalno dejavnostjo ukvarjajo mednarodne organizirane kriminalne

združbe. Drugi pomislek glede protokola se nanaša na pozitivno diskriminacijo kot zaščito, ki jo zagotavlja izključno v odnosu do žensk in otrok. Svet Evrope se prednostno osredini na varstvo človekovih pravic in skoznje tudi opredeljuje pojav trgovine z ljudmi. Bistveni elementi Konvencije Sveta Evrope o ukrepih proti trgovini z ljudmi temeljijo na tem, da je pri preprečevanju trgovine z ljudmi nujno vključevanje vidika enakosti spolov, saj se tako zagotovi izvajanje določb konvencije ter spodbuja pravice žrtve, ne da bi bila na kakršnikoli podlagi diskriminirana (Čurin 2006, 18).

Oboroženi napad na Ukrajino pomeni največjo in najokrutnejšo (pa tudi najdaljšo) vojno na evropskih tleh od leta 1945, kar politično in sociološko občutno vpliva na širšo mednarodno skupnost (Bebler 2023). Situacija v Evropi pa ni tragična zgolj zaradi vojnih zločinov, ki se dogajajo na ukrajinskih tleh, temveč zaradi ponovne begunske krize ter povečanja tveganja na področju kaznivih dejanj zoper pribežane osebe. Ukrajina je članica Združenih narodov ter članica Sveta Evrope, prav tako tudi podpisnica Evropske konvencije o varstvu človekovih pravic; ni pa še postala država članica Evropske unije. Trenutno je Ukrajina podvržena določbam Palermškega protokola in Konvencije Sveta Evrope o ukrepanju proti trgovini z ljudmi, v njenem pravnem sistemu pa še ni pravnih norm, ki izhajajo iz Direktiv 2004/81/ES in 2011/36/EU. Po napadu ruskih oboroženih sil v Ukrajini je Evropska unija prvič aktivirala mehanizem začasne zaščite, ki temelji na Direktivi o začasni zaščiti. S tem je ukrajinskim državljanom in nekaterim drugim kategorijam legalno prebivajočih oseb v Ukrajini od 24. februarja 2022 dalje omogočena pravica do prebivanja v državi članici Evropske unije za obdobje od enega do največ treh let ter vrsta socialnih pravic (2001/55/EC). Vlada Republike Slovenije je 9. marca 2022 sprejela Sklep o uvedbi začasne zaščite za razseljene osebe iz Ukrajine, ki je stopil v veljavo 10. marca 2022. Skladno z Zakonom o začasni zaščiti razseljenih oseb lahko pri policiji ali na upravni enoti posameznik poda vlogo za začasno zaščito in organ v skrajšanem ugotovitvenem postopku ugotavlja izpolnjevanje pogojev za pridobitev začasne zaščite. Prosilcu, ki mu je začasna zaščita priznana, organ izda izkaznico, ki velja tudi kot dovoljenje za začasno prebivanje v Sloveniji (ZZZRO, 2017).

Izkušnje iz drugih držav kažejo, da se po t. i. begunskih poteh in v okolici begunskih centrov pojavljajo organizirane kriminalne združbe, ki trgujejo z ljudmi (glej Nieuwenhuys in Pécoud 2007). Še zlasti ranljivi so otroci brez spremstva (glej Huijsmans in Baker 2012), ženske, invalidi in starejši, ki jih trgovci z ljudmi prisilijo v spolne storitve, delo na črno, beračenje, kazniva dejanja idr. (glej Akcijski načrt 2022). Mednarodna organizacija za migracije je v marcu 2022 izrazila zaskrbljenost zaradi pojava tveganja trgovanja z ljudmi in spolnega izkoriščanja v zvezi z osebami, ki pribežnikom ponujajo prevoz in druge storitve. Večina pribeglih oseb iz Ukrajine v preteklem letu so bile ženske in otroci, ki spadajo v skupino potencialnih žrtev hudodelskih združb za namene spolnega izkoriščanja. Pri vzpostavitvi mehanizmov za preprečevanje trgovine z ljudmi (na primer ozaveščanje in širjenje preverjenih informacij, telefonskih linij z informacijami

in spletnimi vsebinami o varnih migracijah idr.) je Mednarodna organizacija za migracije aktivno sodelovala z mejnimi agencijami in vladnimi partnerji (glej DiRienzo 2022); redno je zabeleževala primere spolnega nasilja nad ženskami in otroci na poti iz Ukrajine na Poljsko ter objavila, da je šlo v najvišjem odstotku spolnih napadov za prevare glede prevoza ali bivališča. Po podatkih poljske mejne straže je od 24. februarja 2022 do 22. januarja 2023 9.338.000 ukrajinskih pribežnikov, po večini žensk in otrok, prečkalo poljsko-ukrajinsko mejo (Marton-Gados 2023). Poskusi navezovanja stikov s priseljenkami iz Ukrajine, pri katerih so posamezniki ponujali ženitne dogovore in nastanitve v zasebnih stanovanjih tudi v zameno za spolne usluge in izvajanje različnih gospodinjskih opravil, so bili zaznani tudi v Sloveniji, zato je Vlada Republike Slovenije pričela obravnavati ideje in ukrepe za pomoč in zaščito beguncev. Trenutne migracije zaradi vojne v Ukrajini so namreč povzročile eno večjih humanitarnih kriz, ki bi lahko prešla tudi v »krizo trgovine z ljudmi« (glej Lee et al. 2023).

Zakon o začasni zaščiti razseljenih oseb v primeru množičnega prihoda razseljenih ljudi iz tretjih držav podeljuje začasno zaščito, posebej v primerih nemožnosti ustreznega obravnavanja povečanega števila prošenj za azil s strani azilnega sistema. Podeli se razseljenim osebam, ki jim varno in trajno vrnitev v svojo državo ali regijo onemogočajo vojne, oboroženi spopadi, okupacije ali množične kršitve človekovih pravic, zaradi česar je ogroženo njihovo življenje, ali so žrtve sistematičnega oziroma splošnega kršenja človekovih pravic in temeljnih svoboščin. Vlada lahko sprejme sklepe o uvedbi začasne zaščite z določenim številom oseb s priznano začasno zaščito s pogojem, da je Svet Evropske unije ugotovil obstoj izrednih razmer v tretji državi (ZZZRO, Uradni list RS, št. 5/2017). V Sloveniji ima priznano začasno zaščito 8.767 državljanek in državljanov Ukrajine, ki je bila podaljšana do 4. 3. 2025 (Vlada RS 2024).

Svet Evrope se je v povezavi z ukrajinsko krizo, množičnim in nepredvidnim gibanjem ljudi iz Ukrajine ter s tem povezano oportuniteto organiziranega kriminala za trgovino z ljudmi odzval z ukrepi. Prek ekspertne skupine GRETA je bilo izdano Navodilo o obvladovanju tveganj trgovine z ljudmi, povezanih z vojno v Ukrajini in posledično s humanitarno krizo, ki obsega šest sklopov s priporočili državam podpisnicam (GRETA 2022). Glede na to, da se preprečevanje trgovine z ljudmi v državah članicah nenehno nadgrajuje in spreminja, se je potrebno tudi na slovenskih tleh na ta razvoj ustrezno odzvati ter prilagoditi trenutnim razmeram. Osnovni način je spreminjanje in dopolnjevanje zakonodaje s področja trgovine z ljudmi, ob tem pa je izrednega pomena iskanje širših sistemskih rešitev (glej Akcijski načrt Vlade RS 2024). Za preprečevanje kriminala ter odvzemanja možnosti trgovcem z ljudmi za novačenje žrtev na terenu, kjer trgovci preživijo na osebe v težjih življenjskih okoliščinah – na begu, brezposelni, socialno ranljivi idr. – je potrebno povečanje varnostnih ukrepov ter ciljanega nadzora nad pretokom ljudi znotraj schengenskega območja (glej Seniutiene 2021).

SKLEP

Po preučitvi poročil medresorske delovne skupine preteklega desetletja gre ugotoviti, da se je zakonodaja začela izboljševati z razpravo strokovnjakov na področju boja proti trgovini z ljudmi. Skupina deluje kot vladno posvetovalno telo, ki pod vodstvom nacionalnega koordinatorja usklajeno pristopa k reševanju aktualne problematike, letno pripravlja akcijske načrte ter nadzira izvajanje njegovih vsebin. Na področju ozaveščanja ciljne javnosti z izvedbo projektov skupina skozi razpravo in predloge vladi dviguje zavedanje o nevarnostih pojava ter predlaga ustrežnejšo zakonodajo in praktične rešitve za prihodnost. V preteklem obdobju so se zaradi pandemije covid-19 (glej Kanduč 2021) preventivne dejavnosti v boju proti trgovini z ljudmi izvajale v bistveno manjšem obsegu kot v preteklosti, predvsem je bilo to zmanjšanje opazno na področju usposabljanja strokovnjakov (glej Powell et al. 2017), ki se pri delu srečujejo s problematiko trgovine z ljudmi. Novembra 2021 se je začel projekt sistematičnega ozaveščanja otrok in mladostnikov o trgovini z ljudmi v osnovnih in srednjih šolah, nadaljevale pa so se tudi druge ustaljene aktivnosti za ozaveščanje in preprečevanje tega pojava (tudi v romski skupnosti). Nekorektno bi bilo z gotovostjo zatrjevati, da bi bilo v primeru večje ozaveščenosti državljanov posledično tudi bistveno več prijav suma kaznivih dejanj, povezanih s trgovino z ljudmi; zagotovo pa je ozaveščanje o znakih na individualni ravni za posameznika ključno, če se znajde v situaciji, ko ga dobro poznavanje elementov trgovine z ljudmi lahko pravočasno reši iz primeža trgovcev. Prav tako sta vzbujanje empatije do potencialnih žrtev ter informiranje o ključnih elementih pojava v splošni javnosti koristna za porast zavedanja o nevarnostih trgovine z ljudmi. Pomanjkanje znanja o znakih in elementih pojava namreč dopušča možnost napačne interpretacije dejanskega stana in s tem posledično tudi zmotne kvalifikacije kaznivega dejanja (glej Maver 2005).

Žrtve trgovine z ljudmi so vseh spolov in starosti, prihajajo iz vseh delov sveta, predvsem pa jim je skupna naivnost, zaradi katere se zaradi težkih življenjskih okoliščin prek lažnih obljub in prevar s strani trgovca znajdejo v pasti. Delovanje kriminalnih združb iz izkušenj organov pregona po vsem svetu kaže na skupno značilnost: razpolaganje z ljudmi kot s stvarjo na način, da izrabijo njihovo ranljivost ali neko osebno lastnost – s ciljem pridobivanja premoženjske koristi (Petrunov 2011).

V Sloveniji imajo žrtve praviloma določeno osebno svobodo, imajo osebne dokumente, smejo uporabljati telefone in internet, imajo tudi nekaj svojega denarja; v razmerja s pripadniki kriminalne združbe vstopajo tudi prostovoljno, ob tem imajo tudi urejena legalna dovoljenja za bivanje in delo v Republiki Sloveniji – kljub temu pa ne gre pozabiti, da gre za žrtve. Predvsem so to tujci, po večini ženskega spola, nekaj je tudi mladoletnih oseb. Žrtve brez izjeme prihajajo iz ekonomsko revnejših držav, kot so Bolgarija, Ukrajina, Moldavija, Romunija idr., njihova ranljivost pa izhaja iz brezposelnosti, nizke stopnje izobrazbe, prezadolženosti, vojnih razmer, bolezni in ostalih okoliščin (Christenson 2012).

Oškodovanke v kazenskih postopkih se praviloma ne prepoznajo kot žrtve, zato je dokazovanje kaznivih dejanj trgovine z ljudmi izredno oteženo. Dejanja obdolženih zaradi lastne podrejenosti opravičujejo, sprejemajo, se jih sramujejo in jih tudi zanikajo. V kolikor se želi pri žrtvah doseči vzpostavitev sodelovanja z organi pregona, jim je primarno potrebno zagotoviti sredstva za pobeg iz življenja s trgovcem. Potrebujejo primerno bivališče, prehrano, medicinsko in psihosocialno pomoč, oblačila ter pravno pomoč (Kotrla 2010).

Na podlagi analize pravnih določb in slovenske sodne prakse gre razbrati, da so izboljšave na področju zakonodaje nujne, predvsem se za dosego večjega števila obsodb storilcev kaznivih dejanj na področju trgovine z ljudmi zahteva priprava ustrežnejše kazenske zakonodaje. Kaznivo dejanje trgovine z ljudmi po 113. členu kazenskega zakonika je z razlogom umeščeno v poglavje kaznivih dejanj zoper človečnost, saj ga stroka razume za tako zavržno, da velja za kaznivo tudi takrat, ko žrtev v dejanje pristane. S tem se varujejo družbene vrednote, ki nas, ljudi, naredijo »človeške«. Varovanje teh vrednot zahteva specifičen pristop k razumevanju tistih kaznivih dejanj v kazenskem zakoniku, ki so pojmovno in vsebinsko povezana s pojavom trgovine z ljudmi, ob tem pa morajo biti organi pregona in preiskave pri njihovi obravnavi posebej previdni. S kazenskim zakonikom zagrožene kazni ne razkrivajo dejanskih kazni, ki jih za trgovce z ljudmi izreka slovensko kazensko sodišče, te pa so – v primerih, ko sploh pride do obsodbe – premile. V Sloveniji so bili odkriti primeri trgovine z ljudmi najpogosteje povezani s prisilno prostitucijo in spolnim izkoriščanjem, nekaj primerov pa je policija obravnavala tudi kot prisilno izvajanje kaznivih dejanj in služabništvo. Leta 2022 je policija obravnavala šest kaznivih dejanj trgovine z ljudmi in štiri kazniva dejanja zlorabe prostitucije, kar so občutno manjše številke od leta 2021. Leto poprej je namreč policija obravnavala 40 kaznivih dejanj trgovine z ljudmi in 19 kaznivih dejanj zlorabe prostitucije, kar kaže na očitno zmanjšanje odkritih primerov (Jušić 2023). Glede na tolikšno zmanjšanje odkritih kaznivih dejanj trgovine z ljudmi v letu oboroženega spopada v Ukrajini gre razumeti, da je bila leta 2022 proaktivnost policije na področju prepoznavanja žrtev na terenu bistveno manjša. Žrtve trgovine z ljudmi redko same prijavljajo storilce kaznivih dejanj, povezane s trgovino z ljudmi, zato vzrok statističnega upada obravnav pri policiji ne more biti na strani prijav žrtev. Ob začetku vojne v Ukrajini in množičnem priseljevanju oseb v Sloveniji se je namreč policija usmerila na reševanje migrantske krize, posledično s tem pa se je odkrivanje kaznivih dejanj trgovine z ljudmi na terenu zmanjšalo. Ne gre pa pozabiti, da priseljenci iz Ukrajine na podlagi priznane začasne zaščite dandanes bivajo v Sloveniji in so s tem nastanjeni zunaj svoje države, kar zanje pomeni določeno stopnjo tveganja. Potrebujejo sredstva za zagotovitev življenjskih potrebščin. Ne znajo slovenskega jezika, da bi si tako lažje poiskali zaposlitev, kar pa jih postavlja v ranljiv položaj potencialne žrtve trgovine z ljudmi.

LITERATURA

- Ambrož, Matjaž. 2008. "Preventivne mešane teorije o namenu kaznovanja." *Revija za kriminalistiko in kriminologijo* 59 (3): 239–48.
- Aronowitz, Alexis, Anneke Koning. 2014. "Understanding human trafficking as a market system: addressing the demand side of trafficking for sexual exploitation." *Revue internationale de droit pénal* 85 (3/4): 669–96.
- Bebler, Anton. 2023. "The war in Ukraine in a comparative perspective." *Teorija in praksa* 60 (4): 775–86.
- Broad, Rosemary, Julija Muraszkwicz. 2020. "The Investigation and Prosecution of Traffickers: Challenges and Opportunities." V: *The Palgrave International Handbook of Human Trafficking*, uredila John Winterdyk in Jackie Jones, 707–23. Switzerland: Springer International Publishing.
- Christenson, Kirsten. 2012. *Social Work Practitioners and the Identification of Human Trafficking Victims*. Saint Paul: Saint Catherine University.
- Clydette Powell, Kirsten Dickins in Hanni Stoklosa. 2017. "Training US health care professionals on human trafficking: where do we go from here?" *Medical Education Online* 22 (1).
- Council of Europe. 2022. "GRETA, Guidance Note on addressing the risks of trafficking in human beings related to the war in Ukraine and the ensuing humanitarian crisis." *Coe.int*, NEWS, 4. maj 2022. <https://www.coe.int/en/web/anti-human-trafficking/-/greta-issues-guidance-note-on-addressing-the-risks-of-trafficking-in-human-beings-related-to-the-war-in-ukraine-and-the-ensuing-humanitarian-crisis>.
- Čurin, Sandi. 2006. *Uveljavljanje mednarodnih dokumentov s področja boja proti trgovini z ljudmi*. Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve.
- DiRienzo, Cassandra. 2022. "Human Trafficking: What the New IOM Dataset Reveals." *Journal of Human Trafficking* 8 (3): 294–308.
- Dobovšek, Bojan. 2020. *Transnacionalna kriminaliteta*, študijsko gradivo. Maribor: Univerzitetna založba.
- EUR-Lex. 2001. "Direktiva 2001/55/EC." *EUR-Lex*, 20. julij 2001. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/?uri=CELEX%3A32001L0055>.
- Farrell Amy, Monica DeLateur, Colleen Owens, Stephanie Fahy. 2016. "The Prosecution of State-Level Human Trafficking Cases in the United State." *Anti-Trafficking Review* 6: 48–70.
- Haynes, Jason. 2023. "The Functions of the Principle of Dignity in Anti-Trafficking Adjudication." In *Law & Justice: The Christian Law Review* 190: 62.
- Heinrich, Kelly Hayland. 2010. "Ten Years After the Palermo Protocol: Where are Protections for Human Trafficking?" *Human Rights Brief* 18 (1): 2–5.
- Huijsmans, Roy, Simon Baker. 2012. "Child Trafficking: "Worst Form" of Child Labour, or Worst Approach to Young Migrants?" *Development and Change* 43 (4): 919–46.
- Jušič, Senad. 2023. "Kriminaliteta v Sloveniji v letu 2022." *Revija za kriminalistiko in kriminologijo* 74 (3): 155–82.
- Kanduč, Zoran. 2021. "Pandemija, disciplina in nadzor." *Revija za kriminalistiko in kriminologijo* 72 (1): 91–100.
- Kazenski zakonik, *Uradni list RS*, št. 16/2023.
- Korošec Damjan, Katja Filipčič, Helena Devetak idr. 2023. "Veliki znanstveni komentar posebnega dela Kazenskega zakonika (KZ-1)." *Ljubljana: Uradni list RS*.
- Kotrla, Kimberly. 2010. "Domestic minor sex trafficking in the United States." *Social Work* 55 (2): 181–87.

- Lee Andrew C. K., Fu-Meng Khaw, Anja E. S. Lindman, Grzegorz Juszczak. 2023. "Ukraine refugee crisis: evolving needs and challenges." *Public Health* 217: 41–45.
- Macy, Rebecca J., L. B. Klein, Corey A. Shuck, Cynthia Fraga Rizo, Tonya B. Van Deirse, Christopher J. Wretman, Jia Luo. 2023. "A Scoping Review of Human Trafficking Screening and Response." *Trauma, Violence & Abuse* 24 (3): 1202–19.
- Marton-Gados, Katarzyna. 2023. *Human trafficking in the Russia's war on Ukraine*. Varšava: Lazarski University.
- Maver, Darko. 2005. *Vloga in pomen klasifikacij kaznivih dejanj za kriminalistično preiskovanje*. Ljubljana: Fakulteta za policijsko-varnostne vede.
- Meško, Gorazd. 2002. *Vizije slovenske kriminologije*. Ljubljana: Ministrstvo za notranje zadeve in Visoka policijsko-varnostna šola.
- Naim, Moises. 2005. *Illicit: How Smugglers, Traffickers and Copycats Are Hijacking the Global Economy*. Washington DC: IDB Cultural Center.
- Nieuwenhuys, Celine, Antoine Pécoud. 2007. "Human Trafficking, Information Campaigns, and Strategies of Migration Control." *American Behavioral Scientist* 50 (12): 1674–95.
- O'Connell, Davidson. 2013. *Telling tales: Child migration and child trafficking: The complicated story of children's migration*. Chiabu: Child Abuse and Neglect.
- Peršak, Nina. 2006. "Normativni vidiki tihotapljenja ljudi in reakcij nanj." *Revija za kriminalistiko in kriminologijo* 57 (2): 109–16.
- Peršak, Nina. 2012. "Omejevanje povpraševanja po prostituciji: ekonomija, morala in nasilje." *Revija za kriminalistiko in kriminologijo* 63 (4): 291–300.
- Petrunov, Georgi. 2011. "Managing money acquired from human trafficking: case study of sex trafficking from Bulgaria to Western Europe." *Trends in Organized Crime* 14 (2/3): 165–83.
- Prezelj, Iztok. 2001. "Grožnje varnosti, varnostna tveganja in izzivi v sodobni družbi. Razreševanje nekaterih terminoloških dilem." *Teorija in praksa* 38 (1): 127–41.
- Selinšek, Lilijana. 2006. *Gospodarsko kazensko pravo*. Ljubljana: GV Založba.
- Seniutiene, Danguolė. 2021. "Schengen and the concept of internal border security." *Mykolas Romeris University* 27: 134–41.
- Sklep o uvedbi začasne zaščite za razseljene osebe iz Ukrajine. *Uradni list RS*, št. 32/2022.
- Sodba VS RS, št. I Ips 51896/2014 z dne 22. maja 2023.
- Sodba VS RS, št. I Ips 58554/2012 z dne 17. decembra 2020.
- Sodba VSC, št. I Kp 7854/2018.
- Srikantiah, Jayashri. 2007. "Perfect victims and real survivors: The iconic victim in domestic human trafficking law." *Boston University law review* 87: 157–211.
- Stanič, Sanja. 2023. "Exploitation of children in the 21st century – socially neglected childhoods." *Teorija in praksa* 60 (3): 514–31.
- Vlada Republike Slovenije. 2021. "Akcijski načrt za boj proti trgovini z ljudmi za leto 2021–22." www.gov.si <https://www.gov.si/assets/vladne-sluzbe/UKOM/Boj-proti-trgovini-z-ljudmi/Dokumenti/Akcijski-nacrti/Akcijski-nactr-2021-2022.docx>.
- Vlada Republike Slovenije. 2023. "Akcijski načrt za boj proti trgovini z ljudmi za obdobje 2023–24." [Gov.si](http://www.gov.si) <https://www.gov.si/zbirke/delovna-telesa/medresorska-delovna-skupina-za-boj-proti-trgovini-z-ljudmi/>.
- Vlada Republike Slovenije. 2023. "Poročilo Medresorske delovne skupine za boj proti trgovini z ljudmi za leto 2022." Ljubljana: Vlada Republike Slovenije.
- Watson Joy, Christine Silkstone. 2006. "Human trafficking as a form of gender-based violence —protecting the victim." *Agenda* 20: 110–18.

Weber, Nana. 2012. "Nedopustnost tradicije porok deklet, mlajših od 15 let." *Pravna praksa* 2012 (2): 16–18.

Zakon o kazenskem postopku. *Uradni list RS*, št. 89/2023.

Zakon o mednarodni zaščiti. *Uradni list RS*, št. 42/2023.

Zakon o ratifikaciji Protokola za preprečevanje, zatiranje in kaznovanje trgovine z ljudmi, zlasti ženskami in otroki, ki dopolnjuje Konvencijo Združenih narodov proti mednarodnemu organiziranemu kriminalu. *Uradni list RS MP*, št. 48/04.

Zakon o začasni zaščiti razseljenih oseb. *Uradni list RS*, št. 16/17.

Zakon o začasni zaščiti razseljenih oseb. *Uradni list RS*, št. 5/2017.

REGULATION OF HUMAN BEING TRAFFICKING IN SLOVENIA: CHALLENGES DURING THE TIME OF THE WAR IN UKRAINE

Abstract. *The article analyses the Slovenian legislation on human trafficking and the challenges the phenomenon creates during the time of the war in Ukraine. Victims of human trafficking are deceived by promises to improve their social situation, and often trapped in a vicious circle of physical, psychological and economic violence. Raising awareness among professionals and the general public is especially crucial in times of instability in Europe since stronger recognition of the elements of human trafficking can lead to more traffickers being convicted.*

Keywords: *trafficking in human beings, modern slavery, exploitation of victims, economic abuse, prosecution of perpetrators, human rights, exploitation.*